ΕΤΟΣ ΣΤ' —1903 ✠ ΑΡ. 19 ✠ 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ[1]

Εὐγενίῳ Εὐγενιάδῃ

Πρό τινος χρόνου ἐν ἄλλῃ αἰθούσῃ διαπρετὴς τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴς ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος, ἀντιληφθεὶς δι' ἐπιτοπίου ἐρεύνης τὴν κατάστασιν τῆς χώρας ἐκείνης, ἐξέθηκεν ἐν σειρᾷ σοφῶν διαλέξεων τὰς ἐντυπώσεις του καὶ ὑπεστήριξε μὲ τὴν σθεναράν του φωνὴν τὰ δικαιώματα τὰ ὁποῖα ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἔχει ἐπὶ τῆς ἑλληνικωτάτης ἐκείνης χώρας. Θὰ ἐπεθύμουν, ἀγαπητοί μου μαθηταί, αἱ διαλέξεις αὗται τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς ἐκτυπούμεναι νὰ χρησιμεύσουν ὡς τὸ ἐθνικὸν εὐαγγέλιον παντὸς Ἕλληνος. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ καταλάβουν εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων τὴν πρώτην θέσιν, θὰ ἐπεθύμουν νὰ μὴ ὑπάρχῃ Ἕλλην γνωρίζων ἀνάγνωσιν, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ μυηθῇ τὰς ἐν αὐταῖς ἐπαγγελλομένας ἐθνικωτάτας ἀληθείας καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῇ τοὺς παλμοὺς, ὑφ' ὧν δονεῖται ἡ πατριωτικωτάτη καρδία του.

Ἀλλ' ἐπειδὴ σεῖς, ἀγαπητοί μοι μαθηταί, εἶσθε ἀκόμη νεοσσοὶ καὶ ἑπομένως οὔτε τῆς διανοίας, οὔτε τῆς φαντασίας, οὔτε τῆς ἐμπειρίας τὰ πτερὰ σᾶς βοηθοῦν νὰ πετᾶτε μόνοι σας εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, περὶ ἧς ἡ ἑσπερινὴ αὕτη ὁμιλία, ἀκολουθήσατέ με μετὰ προσοχῆς, στηρίχθητε ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν μου γνώσεων καὶ ἀγωνίσθητε νὰ ἐννοήσητε ποῖον εἶνε τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον καὶ τὸν σοφὸν καθηγητὴν ἀπησχόλησε καὶ πρὸ παντὸς ἀνάγκη νὰ ἀπασχολῇ τὰ ἡμέτερα σχολεῖα.

Ἐκ τῆς ἱστορίας ἐμάθετε ὅτι ἡ Μακεδονία, ἡ χώρα αὕτη, ἧς τὸ μὲν βόρειον μέρος ἔχει γείτονας τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σέρβους, τὸ δὲ νότιον συνορεύει πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα, ἐμάθετε, λέγω, ἐκ τῶν μαθημάτων τῆς ἱστορίας, ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ χώρα αὕτη εὑρίσκετο εἰς διάστασιν πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Τίς ἐξ ὑμῶν ἀγνοεῖ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων πόλεων; Τίς ἀγνοεῖ τοὺς ἀγῶνας τῶν μετὰ ταῦτα βασιλέων ἐναντίον τῆς Ἀχαϊκῆς καὶ τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας; Τίς δὲν ἔχει εἰς τὰ ὦτά του ἐναύλους τοὺς Φιλιππικοὺς τοῦ Δημοσθένους;

Διατί ἡ ἔχθρα αὕτη τῶν Ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοῦ Μακεδόνος; Δὲν ἦσαν οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες; Οἱ Μακεδόνες, ἀγαπητοί μου μαθηταί, ἦσαν Ἑλληνικώτατοι τὴν καταγωγὴν ἀλλ' οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες δὲν εἶχον ἀντίληψιν τῆς ἐθνικότητος τοιαύτην, ὁποίαν ἔχομεν ἡμεῖς σήμερον. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες δὲν συνησπίσθησαν ποτὲ εἰς κράτος, ἀλλὰ κατατετμημένοι εἰς διάφορα μικρὰ κρατίδια ἤριζον πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀποδεικνύουν οἱ πολλοὶ καὶ αἱματηροὶ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους διεξήγαγον κατ' ἀλλήλων. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο πόλις Ἑλληνική, ἐὰν ἡ Βοιωτία δὲν ἦτο χώρα ἑλληνική, διότι καὶ κατ' ἄλλων καὶ πρὸς ἀλλήλους αἱματηρὸν διεξήγαγον πόλεμον, τότε καὶ ἡ Μακεδονία δὲν ἦτο ἑλληνική, διότι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠνείχοντο τὴν δεσποτείαν τοῦ Φιλίππου, ἢ διότι ὁ Ἀλέξανδρος κατέστρεψε τὰς Θήβας. Ἐπιμένω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι ὅτε πρό τινων ἐτῶν διέτριβον ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνέγνων πραγματείαν Βουλγάρου καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπειρᾶτο νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τῆς ἀρχαιότητος δὲν ἀνεγνώριζον τοὺς Μακεδόνας ὡς Ἕλληνας, ὀνομάζοντες αὐτοὺς βαρβάρους. Μεταχειρίζονται σήμερον οἱ Βούλγαροι τὰ σαθρὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα, διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι οὐδέποτε ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε χώρα Ἑλληνικὴ κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Ναί, οἱ Ἕλληνες οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον τοὺς Μακεδόνας βαρβάρους, διότι, ὡς σᾶς εἶπον, εἶχον στενοτάτην τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐθνικότητος· ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὺς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν τοὺς ἐθεώρουν βαρβάρους.

Ἀλλὰ τί τρανότερον ἐπιχείρημα, πλὴν τῶν ἄλλων τῶν ἀπειραρίθμων, τοῦ ὅτι ἡ χώρα ἐκείνη ὑπῆρξε πάντοτε Ἑλληνική, ἢ ὁ πόθος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ νὰ ὀνομασθῇ Ἕλλην στρατηγὸς καὶ Ἑλλήνων ἡγούμενος νὰ καταστρέψῃ τὸν κοινὸν ἐχθρόν, τὸν βάρβαρον Ἀσιανόν;

Τί τρανότερον ἐπιχείρημα τῶν σοφωτάτων λόγων τοῦ Ἰσοκράτους, ὁ ὁποῖος μόνος ἐν μέσῳ τῶν τυφλωττόντων συμπολιτῶν αὐτοῦ ἔβλεπε τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων μὲ πνευματικὴν διαύγειαν θαυμαστὴν καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς ἀμφότερα τὰ ἐρίζοντα μέρη συνίστα εἰς αὐτὰ συνδιαλλαγὴν καὶ συνασπισμὸν ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν;

Ἡ Ἑλλάς, ἀγαπητοί μου μαθηταί, ἡγουμένων τῶν Μακεδόνων, ἔφερε νικηφόρα τὰ ὅπλα της μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ποταμοῦ καὶ μὲ τὴν θαυμαστὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύναμιν ἐξεπολίτισε μέρη βάρβαρα. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου δρῶν καὶ ἀκμάζον ἄλλοτε

1. Ἡ διάλεξις αὕτη ἐγένετο τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἐθνικῷ Λυκείῳ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μπουκουβάλα διευθύνοντος τότε τὸ εἰρημένον Λύκειον.

μὲν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης, ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Θηβῶν, ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τέλος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ οἱανδήποτε τῶν ἡγεμονιῶν τούτων δρᾷ ὡς Ἑλληνισμός. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη εἰσδύοντα πανταχοῦ διασκεδάζουν τὰ πνευματικὰ σκότη· τὰ Ἑλληνικὰ ἤθη ἐπικρατοῦντα ἐξημερώνουν βαρβάρους χώρας· διότι ἡ γλῶσσά μας καὶ τὰ ἤθη μας ἔχουν τὴν μοναδικὴν ταύτην ἰδιότητα, νὰ ἕλκουν πρὸς ἑαυτὰ καὶ νὰ ἀφομοιοῦν πρὸς ἑαυτὰ πᾶν, μεθ' ὧν ἐπικοινωνοῦν.

* * *

Ὅταν ἐπῆλθον οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐδούλευσε τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Μακεδονία ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ τῶν λοιπῶν, ὅταν δὲ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκρατόρων ἀνέκυψεν ὁ Ἑλληνισμός, ἡ Μακεδονία ἀπετέλεσε περίλαμπρον ἐπαρχίαν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ τὸν 7ον αἰῶνα ἀνεφάνη ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου ἐχθρὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀμείλικτος, ἡ δὲ Μακεδονία ἐπέπρωτο νὰ καταστῇ τὸ πεδίον μυριονέκρων μαχῶν.

Πολλάκις, ἀγαπητοί μου μαθηταί, ἠκούσατε τὸ ὄνομα τῶν Βουλγάρων. Ἀλλὰ τίς εἶνε ὁ λαὸς οὗτος, πόθεν ἦλθε καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν ἐκνόμων μέσων, τὰ ὁποῖα πάντοτε μετεχειρίσθη καὶ μεταχειρίζεται, δὲν ἔχετε ἴσως σαφῶς διδαχθῆ. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀκούσητε ὀλίγα κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην, ἀνάγκη νὰ γνωρίσητε καλῶς τὸν λαὸν αὐτόν, διότι ὁ λαὸς αὐτὸς εἶνε ἐκ τῶν ἀσπονδοτέρων καὶ θηριωδεστέρων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Βούλγαροι λοιπόν, ἀγαπητοὶ μαθηταί, δὲν ἦσαν Σλαῦοι, ὅπως οἱ σημερινοὶ Ῥῶσσοι καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Μαυροβούνιοι. Ὁ λαὸς οὗτος ἐλθὼν ἐκτῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας χωρῶν κατῴκησε πρῶτον πέραν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, ἐπὶ αἰῶνας δὲ ὅλους ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαρκῶς ἀπέκρουε τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς δῃώσεις αὐτοῦ. Βρίθει ἡ ἱστορία τῶν μαχῶν τῶν διεξαχθεισῶν μεταξὺ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἑλλήνων, μαχῶν, τὰς ὁποίας διακρίνει ἡ θηριωδία καὶ ἡ ἀπανθρωπία, μεθ' ἧς ὁ ἄγριος οὗτος λαὸς προσεφέρετο πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατώρθωσε τέλος νὰ ἐγκατασταθῇ ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου, εἰς τὰς χώρας δηλ. περίπου, τὰς ὁποίας καὶ σήμερον κατέχει. Ὁ λαὸς οὗτος ἄξεστος καὶ βάρβαρος ἐξεχριστιανίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ δύο μοναχῶν, τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου. Ἀλλὰ θὰ ἴδητε βραδύτερον πῶς ἀνταπέδωκε τὴν χάριν εἰς τὴν μητέρα ἐκκλησίαν. Τὸ ὄνειρον τοῦ λαοῦ τούτου ὑπῆρξε πάντοτε νὰ κατέλθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν νοτιώτερον, καταλαμβάνων τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἐπωφελούμενος λοιπὸν πλειστάκις ἐκ τῆς ἀκηδίας τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ χώρας τινὰς τῆς βορείου Θρᾴκης. Ἀλλ' ὅταν ὁ μωαμεθανικὸς χείμαρρος παρέσυρε τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, καὶ ἡ Βουλγαρία ὑπετάγη καὶ διετέλεσεν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὅλας ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν· ὅταν δὲ ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐξεγερθεῖσα ἠγωνίζετο νὰ θραύσῃ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, ἡ Βουλγαρία ἔμενεν ἀκίνητος, ἀναμένουσα νὰ χυθῇ ξένον αἷμα ὑπὲρ αὐτῆς. Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν ἡ Ῥωσσία ἐπολέμησε πρὸς τὴν Τουρκίαν, κατὰ τὴν συνθήκην τὴν γενομένην ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ ἡ Βουλγαρία ἀνεγωρίσθη τέλος ὡς ἡγεμονία μόλις πρὸ 23 ἐτῶν. Ἀπηλευθερώθη δηλ. ἀλλ' οὐχὶ τελείως, διότι ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς χώρας ταύτης, ἐν Σόφιᾳ ἑδρεύει καὶ σήμερον ἀκόμη ἀντιπρόσωπος τοῦ Σουλτάνου. Τοιαύτη ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ τούτου.

Ἀλλ' ὁ βουλγαρικὸς λαός, ἀγαπητοί μου μαθηταί, ἔχει ἐν ὄνειρον, νὰ φθάσῃ μέχρι Κ)πόλεως ἀφ' ἑνὸς καὶ μέχρι Θεσσαλονίκης ἀφ' ἑτέρου, ἐπιθυμεῖ δηλ. νὰ ἐκβουλγαρίσῃ ὁλόκληρον τὴν Θρᾴκην καὶ ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν. Τὴν Μακεδονίαν, τὴν πατρίδα δηλ. τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους θέλει νὰ τὴν καταστήσῃ βουλγαρικὴν ὁ βουλγαρικὸς λαός, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἀνήκει εἰς αὐτούς. Καὶ νὰ διεκδικῇ μὲν τὴν κυριότητα χώρας λσός τις, δύναται νὰ λογισθῇ ὡς φιλοδοξία, καὶ τῶν Βουλγάρων αἱ βλέψεις θὰ ἠδύναντο νὰ λογισθοῦν ὡς ἔχουσαι ἐλατήριον τὴν φιλοδοξίαν, ἔστω ἄλογον καὶ ἀχαλίνωτον.

Ἀλλ' ἀκούσατε διὰ τίνων μέσων πειρῶνται νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν.

Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχουν κῶμαι καὶ χωρία τινά, εἰς τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν ἡ γλῶσσα ἡ ἐκεῖ λαλουμένη, δηλ. ἡ Ἑλληνικὴ παρεφθάρη, καὶ σήμερον ὁμιλοῦν διάλεκτόν τινα κεκραμένην ἐκ λέξεων ἑλληνικῶν, βουλγαρικῶν καὶ τουρκικῶν. Αἱ κυριώτεραι λέξεις τῆς γλώσσης ταύτης, δι' ὧν ἐκφράζομεν τὰ κυριώτερά μας νοήματα καὶ αἰσθήματα καὶ τὰς κυριωτέρας μας ἀνάγκας ἐν τῷ βίῳ, εἶνε λέξεις ἑλληνικαί, ἢ παρεφθαρμέναι, δηλ. μὲ βουλγαρικὴν κατάληξιν ἢ ἀκέραιαι, ὡς δηλ. ἐξαγγέλλονται καὶ παρ' ἡμῖν. Τὴν γλῶσσαν ταύτην ἕνεκα τῆς ὑπαρχούσης πληθύος βουλγαρικῶν λέξεων καλοῦν συνήθους βουλγαρικήν, τοὺς δὲ Ἕλληνας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς χώραις ταύταις βουλγαροφώνους. Ἀλλ' ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν εἶνε βουλγαρική, εἶνε ἔργον μελέτης γλωσσολογικῆς ὑπὸ εἰδικῶν ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους μέλλω νὰ παράσχω μικρὰν ἐπικουρίαν, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς λεξιλόγιον τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ ἑλληνικῶν λέξεων, τὸ ὁποῖον συνέταξα τῇ ἀρωγῇ τῶν γνωριζόντων τὴν γλῶσσαν ταύτην διδασκάλων. Νῦν τοῦτο μόνον ἀπροκαλύπτως εἰρήσθω, ὅτι οἱ Βούλγαροι τῆς Σόφιας δὲν ἐννοοῦν τὴν ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς χώρας λαλουμένην ταύτην βουλγαρικήν.

Καὶ ὅμως οἱ Βούλγαροι, στηριζόμενοι κυρίως ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ τούτου ἰδιώματος, ἤρχισαν ἀπό τινων ἐτῶν νὰ ἐνεργοῦν ἐν Μακεδονίᾳ δραστηρίως, διατεινόμενοι, ὅτι οἱ βουλγαρόφωνοι οὗτοι πληθυσμοὶ δὲν εἶνε ἑλληνικοί, ἀλλὰ βουλγαρικοί, ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενοι διεκδικοῦν τὴν κατοχὴν καὶ κυριότητα ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας.

Τὰ μέσα, εἰς ἃ οἱ βούλγαροι καταφεύγουν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν κατοίκων εἶνε πνευματικὰ καὶ ὑλικά.

Καὶ τὰ μὲν πνευματικά των μέσα εἶνε αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὸ σχολεῖον, τὰ δὲ ὑλικά, ὁ χρυσὸς καὶ τὸ ἐγχειρίδιον.

Οἱ πλεῖστοι ἐξ ὑμῶν γνωρίζετε ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς λαός, ἂν καὶ ἐξεχριστιανίσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὅμως ἐδάγκασε τοὺς κόλπους αὐτῆς, ὡς ὁ ὄφις τὸν θερμάναντα αὐτὸν εὐεργέτην. Ἀποσκιρτήσας δηλ. ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μόνος αὐτὸς ὁ λαὸς μεταξὺ πάντων τῶν ὀρθοδόξων δὲν ἀναγνωρίζει τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ἴδιον ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔξαρχον ὀνομαζόμενον. Ἐντεῦθεν οἱ ἀναγνωρίζοντες ὡς ἐκκλησιαστικὸν ἄρχοντα τὸν ἔξαρχον ἀποκαλοῦνται σχισματικοί, ὡς ἀποσχισθέντες, ἀποχωρισθέντες ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Εἰς τὰ διάφορα λοιπὸν βουλγαρόφωνα μέρη μέγας ἀγὼν καταβάλλεται, ποικίλα μέσα τίθενται ἐν χρήσει, ἵνα οἱ ὀρθόδοξοι, οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῶν ἀπαρνηθέντες τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσέλθουν εἰς τὸ σχῖσμα. Διότι οἱ σχισματικοὶ νομίζονται ὀπαδοὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν βουλγάρων ἰδέας. Ὁ ἀγὼν πρὸς τοῦτο φθάνει πολλάκις μέχρις ἐξοντώσεως. Ἐν Σόφιᾳ ἱδρύθη ἑταιρία, ἀριθμοῦσα ἤδη μέλη πλεῖστα ἐκ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ ἑταιρία αὕτη σκοπὸν ἔχουσα νὰ διαδώσῃ τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ὀνομάζεται βουλγαρικὸν κομιτᾶτον. Τὸ κομιτᾶτον λοιπὸν τοῦτο ἀποστέλλει πράκτορας πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας πρὸς προσηλυτισμόν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων πρακτόρων μελῶν αὐτοῦ εἶνε οἱ Βούλγαροι ἱερεῖς. Φανατικοί, ἄγριοι, ἀμείλικτοι, εἶνε συνήθως οἱ ἀρχηγοὶ τῶν βουλγαρικῶν κινημάτων ἐν τοῖς χωρίοις, κρύπτοντες συνήθως ὑπὸ τὸ ῥάσον αὐτῶν τὸ ἐγχειρίδιον. Οἱ ἱερεῖς οὗτοι ἐξερεθίζουν τοὺς κατοίκους τῶν βουλγαροφώνων μερῶν νὰ εἰσβάλλουν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ὀρθοδόξων καὶ νὰ κάμνουν κατοχὴν αὐτῶν. Διότι εἰς τὰ πλεῖστα χωρία ὑπάρχει εἰς μόνος ναός, εἰς τὸν ὁποῖον πρὸ τοῦ βηθέντος σχίσματος ἐκκλησιάζοντο πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Μετὰ τὸ σχῖσμα ὅμως ἐννοεῖται ὅτι ὁ ναὸς ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν ὀρθοδόξων. Οἱ Βούλγαροι λοιπόν, ἡγουμένων τῶν ἱερέων αὐτῶν, πειρῶνται πολλαχοῦ νὰ γείνουν κύριοι τῶν ναῶν διὰ τῆς βίας. Ἄπειροι εἶνε αἱ συμπλοκαὶ αἱ τοιοῦτον ἐλατήριον ἔχουσαι μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν σχισματικῶν. Πολλάκις ἀφυπνιζόμενοι οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων βλέπουν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἔνοπλα στίφη σχισματικῶν, ἀνθοπλιζόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ μὲ τὸ προστυχὸν ἐκδιώκουν συνήθως αὐτοὺς μετ' ἀγῶνα πολλάκις αἱματηρόν. Εἴς τινα χωρία ὁ ἀγὼν εἶνε τόσον ὀξύς, ὥστε, διασαλευομένης τῆς δημοσίας τάξεως, ἀναγκάζεται ἡ τουρκικὴ ἀρχή, νὰ κλείῃ τοὺς ναοὺς μὴ ἐπιτρέπουσα οὔτε εἰς τοὺς ἡμετέρους οὔτε εἰς τοὺς σχισματικοὺς νὰ τελῶσι τὰ τῆς λατρείας των. Καὶ οὕτω σήμερον οὐκ ὀλίγοι ναοὶ εἶνε κλειστοί, οἱ δὲ κάτοικοι ἐπὶ ἔτη ἤδη στεροῦνται θείας ἀντιλήψεως καὶ παρηγορίας.

Εἴς τινα χωρία, ἐπελθόντος συμβιβασμοῦ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερίδων, τελεῖται ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ μοναδικῷ ναῷ ἐναλλάξ, τὴν μὲν μίαν Κυριακὴν ἑλληνιστὶ καὶ τὴν ἄλλην βουλγαριστί. Ἵνα κατανοήσητε τελείως τὸν βαθμὸν τῆς ὀξύτητος εἰς ὃν ἐξικνεῖται πολλάκις ὁ ἀγών, ἀνάγκη νὰ ἐκτεθῇ ἐν περιλήψει χαρακτηριστικόν τι ἐπεισόδιον. Χωρίου τινὸς ὁ ναὸς ἦτο κλειστός. Οἱ κάτοικοι, καὶ οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ σχισματικοί, πλειστάκις ἀπεπειράθησαν νὰ ἀνοίξουν αὐτόν, ἀλλ' ἕνεκα τῶν αἱματηρῶν συγκρούσεων ἡ τουρκικὴ ἀρχὴ ἀντέταξεν ἀπόλυτον ἄρνησιν, πρὶν ἐπέλθῃ τέλειος συμβιβασμός.

Κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπεσκέφθην τὸ χωρίον τοῦτο ὁ συμβιβασμὸς εἶχε συντελεσθῆ, συμβιβασμὸς ὅλως πρωτότυπος. Εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν ἀκούω τὸν ἱερέα τελοῦντα τὴν θείαν λειτουργίαν ἑλληνιστὶ καὶ τὸν δεξιὸν ψάλτην ψάλλοντα ἐπίσης ἑλληνιστὶ τὰ διάφορα τροπάρια. Ἀλλ' ἦλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ ἀριστεροῦ. Ἤρχισε νὰ ψάλλῃ. Δὲν τὸν ἐνόουν. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέδωκα τοῦτο εἰς τὴν ἀφόρητον ῥινοφωνίαν του. Ἀλλ' ἠπατήθην· ἔψαλλε βουλγαριστί. Ἦτο τὸ σημεῖον εἰς ὃ οἱ ἡμέτεροι εἶχον ὑποχωρήσει εἰς τοὺς σχισματικούς.

Ἵνα προσηλυτισθῇ βουλγαρόφωνος Ἕλλην εἰς τὸ σχίσμα, οἱ Βούλγαροι τῆς Σόφιας δὲν φείδονται οὐδενὸς μέτον πνευματικοῦ. Οἱ ἱερεῖς των ἐμπεφορημένοι τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας ἀκάματοι περιτρέχουν διδάσκοντες, κατηχοῦντες, φανατίζοντες, διεγείροντες τὸ μῖσος κατὰ τῶν ἡμετέρων ἱερέων καὶ τῆς Μεγάλης ἐν γένει Ἐκκλησίας.

(Ἕπεται συνέχεια)

Γ. Μπουκουβαλας

Ἡ ἑπομένη μελέτη περὶ τοῦ ψεύδους δὲν λύει τὸ σπουδαιότατον τοῦτο παιδαγωγικὸν ζήτημα, καὶ εὐλόγως· διότι ἡ τῆς βουλήσεως θεωρία τοῦ Σχοπεγχάουερ, ἐφ' ἧς κυρίως στηρίζεται, οὔτε νὰ θεμελιώσῃ τὸ δίκαιον, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν δύναται, οὔτε ἐκ φιλοσοφικῆς καθόλου ἀπόψεως νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γένεσιν τῶν ὄντων καὶ τὴν εἰδικὴν αὐτῶν διαφορὰν ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῷ συστήματι τούτῳ συγχύσεως τῶν ἀρχῶν. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα περιέχει ἀληθείας οὐχὶ ἀμοίρους πρακτικῆς ὠφελείας, ἐθεώρησα οὐχὶ ἄσκοπον τὴν μετάφρασιν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς».

Σ. τ. Μ.

ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ

[Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ **Β. Μιχαήλ**].

Ἡ νεωτέρα παιδαγωγία στηριζομένη ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς καθ' ἡμᾶς φυσιολογίας οὐκ ὀλίγον διερρύθμισε τὸ ποινολόγιον αὐτῆς. Κλοπή, ἁρπαγή, φόνος, πρὸς τούτοις δὲ καὶ διαβολή, θεωροῦνται σήμερον παθολογικαὶ περιπτώσεις καὶ ὡς τοιαῦται συνεπῶς πάντοτε ἐξετάζονται καὶ τιμωροῦνται. Ἔνια τῶν ἠθικῶν παραπτωμάτων ἐξηγεῖ ἡμῖν ἡ ἀνατομία, τὴν δυσπιστίαν π. χ. τοῦ κωφοῦ, τὴν μισανθρωπίαν τοῦ κυφοῦ, τὸν φθόνον αὐτοῦ κτλ. Οὐδεὶς σήμερον ἀγνοεῖ, ὅτι τὸ νὰ μὴ δύναταί τις νὰ κάμνῃ τὴν ἀπαιτουμένην διάκρισιν μεταξὺ τοῦ «ἐμοῦ» καὶ τοῦ «σοῦ» ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἔμφυτον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔμφυτον εἶναι εἴς τινας τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ διακρίνωσι τὸ ἐρυθρὸν ἀπὸ τοῦ πρασίνου. Ὡς δὲ εἰς τὸν ἐκ γενετῆς κωφὸν οὐδὲν παιδαγωγικὸν μέσον δύναται νὰ ἐπιβάλῃ ποτὲ τὴν ἀπόλαυσιν Βαγνερείου μελοδράματος, οὕτω[1] δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τὸν ἐκ γενετῆς κλέπτην σεβασμὸν πρὸς τὴν ξένην ἰδιοκτησίαν. Περὶ ἑκάστου λοιπὸν ἐλαττώματος, τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ καταπολεμήσωμεν, ὀφείλομεν πρῶτον νὰ ἐξετάσωμεν, μήπως κατὰ βάθος πρόκειται περὶ ἐμφύτου κηλῖδος, πιθανῶς περὶ κληρονομηθείσης κακίας. Διότι ἡ τῶν ὀρθολογιστῶν[2] τοῦ 18ου αἰῶνος θεωρία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀπολύτως ἀγαθός, νομίζεται ὡς θεωρία ἀνασκευασθεῖσα ἤδη. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη δὲν θεωρεῖται ὡς ἄγραφον φύλλον χάρτου ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου, ἀλλ' ὡς μορφὴ ἐγκεχαραγμένη, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Γκαῖτε λέγει:

«Τοιοῦτος ὀφείλεις κατ' ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ εἶσαι, Σίβυλλαι καὶ προφῆται τοιοῦτον σὲ προώρισαν· οὔτε χρόνος οὐδεὶς οὔτε δύνομις οὐδεμία[1] δύναται νὰ κατακερματίσῃ μορφὴν ἐγκεχαραγμένην, ἥτις ζῶσα ἀνελίσσεται».Μόνον περὶ ὀλίγων τινῶν κακιῶν τοῦ παιδίου εἰσέτι διατηρεῖται ἡ ἡμαρτημένη ἰδέα περὶ τῆς ἐκ τῶν προτέρων προσγραφομένης τῇ παιδικῇ ψυχῇ ἀγαθότητος. Οὕτω ἐπικρατεῖ εἰσέτι ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος φύσει εἶναι φιλαλήθης, ἂν δὲ ψεύδηται, εἶναι θῦμα κακοῦ περιβάλλοντος, προϊὸν ἐλλιποῦς ἢ καὶ ὅλως στρεβλῆς ἀνατροφῆς. Ἡ καθημερινὴ πεῖρα ἐν τούτοις συχνότατα ἀναιρεῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι ἁπαντῶμεν φιλαλήθη παιδία εἰς οἰκογενείας, εἰς κύκλους, ὅπου ἥκιστα προσεδοκᾶτο τὸ τοιοῦτον, οὐχὶ δὲ σπανίως πεπειραμένος παιδαγωγὸς περιέρχεται εἰς ἀμηχανίαν πρὸ τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος, ὅτι ὁ τρόφιμος αὐτοῦ, χάριν τοῦ ὁποίου κατέβαλε τὴν μεγίστην φροντίδα, ἐν τῇ διαπαιδαγωγήσει τοῦ ὁποίου μεθ' ὅλην τὴν αὐστηρὰν βάσανον τῶν πρὸς τοῦτο ἐφαρμοσθέντων μέτρων οὐδέποτε συνησθάνθη, ὅτι προσέκρουσεν εἰς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης αὐτοῦ, δὲν ἀπέμαθεν ὅμως τὴν ἰδιάζουσαν πρὸς τὸ ψεύδεσθαι κλίσιν. Ἐν τούτοις ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα περὶ τῆς ἐμφύτου φιλαληθείας εὑρίσκει ἰσχυρογνώμονας ὑποστηρικτάς. Στηρίζεται δὲ πρὸ παντὸς ἐπὶ τῆς καὶ σήμερον ἀκόμη ἀπαραμειώτου αὐθεντίας τοῦ Ρουσώ, ὅστις δεγματίζει:

«Πᾶν ὅ,τι ἐξέρχεται ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι καλόν, διαφθείρεται δὲ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου».[2]

Καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ ψεύδους διισχυρίζεται:

«Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι πράγματι τὸ ψεῦδος δὲν εἶναι ἔμφυτον εἰς τὰ παιδία».[3]

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ρουσὼ περιέχει πληθὺν βαθυνουστάτων παρατηρήσεων, πρακτικῶν παιδαγωγικῶν δι' ὅλας τὰς ἐποχάς, ἐγκύρων ὑποδείξεων, τῶν ὁποίων καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ ἡμῶν πραγματείᾳ θέλει γείνει χρῆσις· ἀλλ' εἰς ζητήματα φιλοσοφικὰ ὁ Ρουσὼ κρίνει ὡς γέννημα τῆς ἐποχῆς του καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι μεταξὺ τοῦ Ρουσὼ καὶ τοῦ παρόντος μεσολαβεῖ ὁ Κάντιος καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ. «Ἡ φιλοσοφία» λέγει ὁ Κάντιος, «δὲν ἔχει ἀξιώματα οὐδὲ δικαιοῦταί ποτε οὕτως ἁπλῶς ἐκ τῶν προτέρων (a priori) νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀρχάς αὐτῆς, ἀλλ' ὀφείλει νὰ συναινέσῃ τὸ κῦρος τῶν δογμάτων αὐτῆς νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ βασίμων ἀποδείξεων».[1]

Ἀλλ' ὁ Ρουσὼ ὁρμᾶται ὡς καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι καὶ προγενέστεροι αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου ἐκ τῆς ἀναποδείκτου ἀρχῆς, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος εἶναι ὁ ἄριστος πάντων, τὸ δὲ κακὸν ἐπεισάγει εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος.

Ἂν ὅμως ζητήσωμεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πραγματικὰς ἐκ τῆς πείρας ἀποδείξεις ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ περὶ τοῦ ἐμφύτου τῆς φιλαληθείας, αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἀποκομίζομεν ἐκ τοῦ παιδικοῦ βίου εἶναι ἀρκούντως ἀστεῖαι, οἷον ῥήσεις παιδικὴν σοφίαν μαρτυροῦσαι, εὐφυΐαι τῶν «διαβολοπαιδίων» (enfants terribles). Ἀλλ' ὅμως ἴσως δὲν λείπει καὶ μεγάλη τάσις πρὸς ὑπερτίμησιν τῶν τοιούτου εἴδους ἀναλέκτων. Τοιαῦτα παιδικὰ λόγια συλλέγονται συνήθως ὑπὸ μητέρων, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ θεωρῶνται ὅλως ἀμερόληπτοι, καὶ εἶνε πολὺ φυσικὸν νὰ μεροληπτῶσιν. Ἂν ὁ μικρὸς π.χ. εἴπῃ χονδροειδές τι ψεῦδος, διαστρέφεται ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὡς ἐκδήλωσις παιδικῆς σοφίας καὶ ὑπὸ τοιαύτην μορφὴν μεταδίδεται. Τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον προσποιεῖται, ὅτι πονεῖ ὁ λαιμός του, χάριν τῶν θεραπευτικῶν κομφέτων, ἐπαινεῖται ὡς ἐκτάκτως νοῆμον καὶ εὐαίσθητον· ἂν εἴπῃ μεγάλην ἀνοησίαν, θεωρεῖται πρότυπον φιλαληθείας. Ὁ μικρὸς Ἰωάννης λέγει εἰς τὸν προαναγγέλλοντα τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ κύριον, ὅτι ἔχει διαταγὴν τῆς μητρός του νὰ εἴπῃ, ὅτι αὕτη ἀπουσιάζει. Ὁποία ἀπόδειξις προφανεστάτης φιλαληθείας! Ἐν τούτοις πάντες γνωρίζομεν, ὅτι ἡ τυχοῦσα ἄξεστος ὑπηρέτρια ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὴν αὐτὴν ἀπόδειξιν τῆς εἰλικρινείας της. Ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε οὐδεὶς ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ παιδία μαρτυροῦσιν εἰς τὰς κλίσεις αὐτῶν καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὴν ἐλαχίστην πρὸς τὴν φιλαλήθειαν διάθεσιν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀσύνετοι τροφοὶ καὶ παιδαγωγοί—καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι αὗται δὲν προσέχουσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μύθων—θεωροῦνται ὡς ὑπαίτιοι καὶ κατακρίνονται πάντοτε, διότι διηγοῦνται εἰς τὰ παιδία ἀναλήθη ἱστορίδια. Οὐδεὶς ὅμως θέλει ἀρνηθῆ, ὅτι καὶ οἱ μικροὶ μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἀκούουσιν αὐτὰ καὶ ὅλως ἀδιαφοροῦσιν, ἂν ἡ μάμμη των μένῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀληθείας, ἀρκεῖ μόνον τὰ γεγονότα νὰ ἀκολουθῶσι τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ταχέως. Καί, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀκριβῶς τὰ εὐπορώτερα παιδία, μόλις τὰ ψελλίσματά των ἀρχίσωσι νὰ γίνωνται καταληπτά, πλάττουσι συμβάντα τῆς φαντασίας των. Ἂν δὲ τὰ ἀπιθανώτατα ἡρωικὰ κατορθώματα ἐξιστορῶνται ὡς γεγονότα ἐξ αὐτοψίας, ἐντελῶς παρορῶσιν οἱ ἐκ χαρᾶς σκιρτῶντες γονεῖς αὐτῶν, ὅτι μετὰ τῆς δεξιότητος, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπροικίσθησαν τὰ τέκνα των τοῦ ἐπινοεῖν ἱστορίδια, συνυπάρχει καὶ ἡ δεξιότης τοῦ ψεύδεσθαι[1]. Οὐδὲ ἔχει ἀξίαν τινὰ ἡ ἔνστασις, ὅτι τὸ παιδίον εἰς περιπτώσεις σπουδαιολογίας δὲν θὰ ἀθετῇ τὴν ἀλήθειαν. Ἀφοῦ ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ λέγῃ ἀναλήθη πράγματα εἶναι πρόχειρος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ[2]. Ἂν λοιπὸν ἐπαναπαυόμενοι ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω παραδεχθῶμεν ὡς ἀποδεδειγμένον, ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἱκανότης τοῦ ψεύδεσθαι εἶνε ἐκ τῶν προτέρων δεδομένη, στρέψωμεν δέ, προκειμένου περὶ τῆς ζητήσεως τούτου, τὸ βλέμμα ἡμῶν εἰς τὰ ἄλλα ὄντα, τότε θέλομεν εὕρει, ὅτι ἀκριβῶς τὰ ἔχοντα σχετικῶς τελειότερον ὀργανισμὸν κέκτηνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεπτυγμένην τὴν ἰδιότητα τοῦ ψεύδεσθαι—τοῦ ψεύδεσθαι λαμβανομένου ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ἀλώπεκος, τοῦ συμβόλου τῆς πανουργίας, οὐδὲ

1 Ἡ σύγκρισις χωρεῖ πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐξ ἀναλόγου ἀποδείξεως, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι παρὰ τῷ λογικῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ πρὸς τὸ κακὸν φυσικὴ κλίσις, ἡ διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ τοῦ λόγου ἠθικοποίησις εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος, ὅσον καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀκοῆς εἰς τὸν ἐκ γενετῆς κωφόν.

2. Οὐχὶ τῶν ὀρθολογιστῶν, ἀλλὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας τοῦ αἰσθήματος, ἧς πρῶτος εἰσηγητὴς εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης («ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον»), ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι οἱ Στωικοὶ καὶ ὁ Κικέρων, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Ρουσώ, ὁ Σκῶτος Ἀδὰμ Σμὶθ κ. ἄ. Σ. τ. Μ.

1. Ἐπὶ βάσεως τολὺ ἀσφαλεστέρας ἐστηρίχθη πρὸ πάντων διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἡ ἀρχαία ἠθικὴ φιλοσοφία, ἥτις, χωρὶς νὰ παρίδῃ τὴν δύναμιν τῶν φυσικῶν πρὸς τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν ὁρμῶν, τὴν ὁριστικὴν ὅμως διαρρύθμισιν καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτῶν ἐξήρτησεν ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ἔθους (τῆς ἀσκήσεως) καὶ τῆς διδασκαλίας (τοῦ λόγου). Πρ. Β. Πλουτ. ἠθ. 226Α: «ποιητικωτέρα τῆς φύσεως ἡ ἄσκησις πρὸς τὰ καλὰ τυγχάνει».

2. Ρουσώ, Αἰμίλιος ἢ περὶ Ἀγωγῆς, I. P 5 (τοῦ πρωτοτ).

3. Αὐτ. II. P. 86. Σ. τ. Μ.

1. Κάντιος, κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου, § 562 (τοῦ Γερμ. πρωτοτύπ. ἔκδ. Kehrbach). Σ. τ. Μ.

1. Ὅταν, πρὶν ὁρισθῇ ἡ ἔννοια τοῦ ψεύδους ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ὡς ἠθικοῦ ἐλαττώματος, συγχέηται διὰ τὴν κατὰ τύπον μόνον ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀνήθικον ψεῦδος ἡ πλαστικὴ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τῆς φαντασίας δύναμις, ἡ βάσις πάσης δημιουργίας καὶ ἰδίᾳ τῆς καλλιτεχνικῆς, οὐδόλως παράδοξον εἶναι, ἂν οἱ πολέμιοι τῶν ἀξιωμάτων τῆς φιλοσοφίας καὶ φανατικοὶ θιασῶται τοῦ ἀριθμοῦ, τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων νομίζωσιν, ὅτι ἀπέδειξαν τὸ ἔμφυτον τοῦ ψεύδους παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ Πλάτων, ὅστις εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀληθείας ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, δὲν ὤκνησε νὰ διδάξῃ ὅτι ἡ μόρφωσις τῶν παιδίων πρέπει νὰ ἀρχίσῃ διὰ τῶν μύθων. «Λόγων δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀληθές, ψεῦδος δ' ἕτερον... Παιδευτέον δ' ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δ' ἐν τοῖς ψεύδεσιν... πρῶτον τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν· τοῦτο δέ που ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ψεῦδος, ἔνι δὲ καὶ ἀληθῆ... ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ καὶ ἁπαλῷ ὀτῳοῦν· μάλιστα γὰρ δὴ τότε πλάττεται καὶ ἐνδύεται τύπος, ὃν ἄν τις βούληται ἐνσημήνασθαι ἑκάστῳ». Ἀλλ' ἀπαιτεῖ αὐστηρὰν ἐκλογὴν τῶν μύθων καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῶν «Ἆρ' οὖν ῥᾳδίως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυχόντας ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων μύθους πλασθέντας ἀκούειν τοὺς παῖδας καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις, ἃς, ἐπειδὰν τελειωθῶσιν, ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς; Οὐδ' ὁπωστιοῦν παρήσομεν». (Πλ. πολιτ. 377 Α κφξ.). Σ. τ. Μ.

2. Ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἐλπίς, ὅτι θὰ δεχθῇ τὸ παιδίον νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, τότε καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι φυσικαὶ δεξιότητες αὐτοῦ καὶ πλεῖστα ὅσα εἰς τὴν διάθεσίν του μέσα πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποβῶσιν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ὀλέθρια ὅπλα. Σ. τ. Μ.

περὶ τῆς δολίας γαλῆς.[1] Ναί, τάσεις πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ περιβάλλοντος εὑρίσκομεν καὶ εἰς ζῷα τῆς κατωτάτης βαθμῖδος. Ὑπάρχουσι κολεόπτερα, ψυχαί, σῆτες κλπ. τὰ ὁποῖα προσλαμβάνοντα τὴν μορφὴν κλάδου, φύλλου, τῆς γῆς, τοῦ ξύλου κ.τ.λ. διαφεύγουσι τὴν προσοχὴν τοῦ θηρευτοῦ ἢ τοῦ θηράματος. Καταπληκτικὴν μιμήσεως περίπτωσιν ἀναφέρει ὁ Δαρβῖνος[2] Πολλαὶ οἰκογένειαι ψυχῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καθ' ἑκάστην γραμμὴν καὶ ἀπόχρωσιν ἔχουσι τόσην ὁμοιότητα πρὸς τὴν τάξιν τῶν Ἑλκιωνιδῶν, ὥστε ὑπὸ ἐμπείρων ἐντομολόγων μόνον εἶνε δυνατὸν νὰ διακρίνωνται. Οἱ Ἑλκιωνίδαι προστατεύονται δι' ἐξιδρώσεώς τινες κατὰ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν. Τὰ εἴδη λοιπὸν τῶν ψυχῶν τὰ μιμούμενα τοὺς Ἑλκιωνίδας προσλαμβάνουσι τὸ περίβλημα αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ μόνον, ὅπως διὰ παραπλανήσεως προστατεύωνται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὰς Μιμόζας τῆς νοτίου Ἀφρικῆς ἐνδιαιτᾶται ἡ κάμπη σητός, ἥτις ἐπεξεργάζεται δι' ἑαυτὴν περικάλυμμα δυσδιάκριτον ἀπὸ τῶν περιστοιχιζουσῶν αὐτὴν ἀκανθῶν.[3] «Ὅπως καταλάβωσι κοιμώμενον τὸ θήραμά των ἐν καιρῷ νυκτὸς αἱ γλαῦκες ἵπτανται ἐλαφρότατα, ὥστε ἡ πτῆσις αὐτῶν νὰ εἶνε ὅλως ἀθόρυβος. Ὁ νωθρὸς πίθηκος (Faulthier) ὁμοιάζει χάριν ἐξαπατήσεως πρὸς τὸν βρυώδη κλάδον, ὁ πράσινος βάτραχος (μάντις) πρὸς τὸ φύλλον . . . ὁ φθεὶρ τοῦ Νεγρου εἶνε μέλας».[4] Ἀλλὰ καὶ τὰ φυτὰ «ψεύδονται». Εἶδός τι ὀρχεοειδῶν ἐκφύει ἄνθη ἔχοντα τὴν μορφὴν σφηκῶν, ὅπως προφυλάττωνται ἀπὸ ἐντόμων τινῶν. Ἡ Dionaea muscipula προσελκύει διὰ τοῦ χυμοῦ σύτῆς ἔντομα, ὅπως καταβροχθίζῃ αὐτά.[5] Ὅτι καὶ εἰς τὰ κατώτερα ζῷα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ φυτὰ πρέπει νὰ προσγραφῇ ψύχωσίς τις, εἶνε ἀναμφισβήτητον μετὰ τὰς πειστικὰς καὶ βαθείας ἐρεύνας τοῦ Σχοπεγχάουερ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Χάρτμαν.[6]

Εἴδομεν λοιπὸν τάσιν πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ περιβάλλοντος εἰς πάντα τὰ ἔμψυχα πλάσματα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῶν φυτῶν. Ἀλλὰ τὰ μὲν φυτὰ καὶ τὰ κατωτέρας βαθμῖδος ζῷα «ψεύδονται» ἀσυνειδήτως, τὰ σχετικῶς τελειότερον ὀργανισμὸν ἔχοντα ζῷα μετ' ἀφανοῦς, οἱ δὲ ἄνθρωποι μετ' ἀνεπτυγμένου συνειδότος. Καὶ τὸ *αἴτιον* ταύτης τῆς «πονηρίας»; Αἱ μὲν τῶν ἀτελεστέρων ὀργανισμῶν ἀπόπειραι πρὸς ἐξαπάτησιν προδίδουσιν αὐτὸ ἀπερικάλυπτον, αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων παρουσιάζουσιν «ὑπὸ μορφὴν πάντως λίαν συγκεχυμένην». Εἶναι ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγών. Τοῦ μεγάλου τούτου πολέμου πάντων ἐναντίων πάντων δὲν ἀποκλείεται καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀδιάφορον ἂν ὁ ἀγών, προκειμένου περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὀνομάζεται ἐγωισμός. «Ὁ ἐγωισμὸς» λέγει ὁ Σχοπεγχάουερ, «ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ ὑπερβαίνει πᾶν ὅριον· ὁ ἄνθρωπος θέλει ἀπολύτως νὰ διατηρήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, θέλει ἀπολύτως νὰ εἶνε ἀπηλλαγμένος πόνου, πόνος δὲ εἶναι καὶ πᾶσα ἔλλειψις καὶ στέρησις... Ὁ ἐγωισμὸς εἶνε κολοσσιαῖος· ὑπερέχει καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου»[1] Καὶ τὸ ψεῦδος οὐδὲν ἄλλο καθ' ἡμᾶς εἶνε ἢ ὅπλον ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῆς φύσεως χορηγηθὲν εἰς τὰ ὄντα διὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης,[2] ἥτις

1. Πληθὺν ἀποδείξεων παρέχει τὸ σύγγραμμα τοῦ Brehm, ὁ βίος τῶν ζώων, θηλαστικά.

2. Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, § 493 (τῆς γερμ. ἐκδ. Haek).

3. Δαρβῖνος. αὐτ. § 495.

4. Σχοπεγχάουερ, ἡ Βούλησις ἐν τῇ φύσει § 246 τῆς Γερμ. ἐκδ. Gnesebach.

5. Χάρτμαν, Φιλοσοφία τοῦ ἀσυνειδήτου, § 379.

6. Μήπως τοῦτο ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους φυσιοδίφας ; Σ. τ. Μ.

1. Σχοπεγχάουερ, Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἠθικῆς, σ. 578, III, (ἔκδ. Kehrbach).

2. Ἀπαιτεῖται τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη δόσις ἐθελοπιστίας, ὅπως παραδεχθῇ τις, ὅτι ἐκ τινων *μοναδικῶν* φαινομένων τοῦ πρὸς αὐτοσυντήρησιν ἐνστίκτου τῶν ζώων καὶ φυτῶν, ἀποδεικνύεται τὸ *ἔμφυτον* τῆς πρὸς τὸ ψεῦδος ῥοπῆς τοῦ ἀνθρώπου. Μεθ' ὅλην τὴν ἀναμφισβήτητον ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, δὲν εἶνε ὅμως ἐλπίς, ὅτι αὗται *μόναι* θὰ λύσωσί ποτε ζητήματα ὑπερβαίνοντα τὰ διαγεγραμμένα τοῦ ἐμπειρισμοῦ ὅρια. Οὕτω ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ καὶ τὴν γένεσιν τῆς γλώσσης ἐπεχείρησαν νὰ ἐξηγήσωσιν ἐκ τῆς γλώσσης τῶν παιδίων καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πνευματικῆς καθόλου ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ νῦν ἔτι ἀγρίου· ἀλλ' ἡ ἐν πολλῇ εἰσέτι κυκλοφορίᾳ διάκρισις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἄνθρωπον καὶ τὸν πεπολιτισμένον (Naturmensch καὶ Kulturmensch), καθ' ἣν τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τοῦ παιδίου, τοῦ ἀγρίου καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τίθενται εἰς τὴν αὐτὴν κλίμακα καὶ ἐκλαμβάνονται ὡς παριστῶντα τὸν ἀρχέγονον ἄνθρωπον, εἶνε αὐθαίρετος. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε φύσει καὶ δυνάμει *μόνον* «πολιτικὸν ζῷον» (Culturmensch) ἀλλ' *ἐνεργείᾳ* παρουσιάζει βαθμοὺς καὶ εἴδη διάφορα ἀναπτύξεως, ἅτινα εἰς οὐδὲν ἄλογον ζῷον ἀπαντῶμεν, ὅση καὶ ἂν εἶνε ἡ θαυμαζομένη τεχνικὴ δεξιότης τινῶν ἐκ τῶν ἀλόγων ζώων. Ἡ φωλεὰ λ. χ. τῶν πτηνῶν οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀνάπτυξιν σημειοῖ, οὐδ' ἔχει ἱστορίαν τέχνης, ὡς ἡ περὶ τὴν οἰκοδομικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δημιουργικότης.

Καὶ τὸ ζήτημα, ἂν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἔμφυτον εἶνε τὸ ψεῦδος ἢ ἡ ἀλήθεια, τ. ἔ, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὡπλισμένος μὲ τὸ ψεῦδος ἢ μὲ τὴν ἀλήθειαν, κυρίως εἶνε ζήτημα, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸ ψεῦδος ἢ διὰ τὴν ἀλήθειαν, τ. ἔ. ἂν ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς καὶ προορισμὸς τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ ψεῦδος ἢ ἡ ἀλήθεια καὶ τί τῶν δύο τούτων ἐφοδίων ἀποτελεῖ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐπειδὴ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἐναντίον τούτου ἡ ἀλήθεια ἀναφέρονται εἰς τὸ «κυριώτατον» καὶ «περὶ τὰ κυριώτατα» τοῦ ἀνθρώπου, τ. ἔ. τὴν ψυχήν, εἰς τὴν γνωστικὴν αὐτῆς φύσιν, τὸ μὲν ψεῦδος ὡς λώβη τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ἀλήθεια ὡς ζωηφόρον φῶς, «τὸ ψεῦδος... πάντες θεοί τε καὶ ἄνθρωποι μισοῦσιν...

περαιτέρω ἔτι μᾶλλον θέλει ἐπιβεβαιωθῇ, ἀπορρέει σειρὰ ἀπαντήσεων διὰ τὴν πρακτικὴν παιδαγωγίαν. Ἀλλὰ προηγουμένως δέον νὰ καθορισθῇ ἡ σημασία τῆς λέξεως κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου χρῆσιν ἡμῶν. Λαμβάνομεν δηλαδὴ τὴν λέξιν ταύτην, ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων φαίνεται, τὸ μὲν ἐν εὐρυτέρᾳ, τὸ δὲ ἐν στενοτέρᾳ σημασίᾳ τῆς ἐν τῷ συνήθει διαλόγῳ. Ἐν μὲν τῇ εὐρυτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, ὅταν ἐννοῶμεν ὄχι μόνον τὸ ἐν τῷ λόγῳ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πρᾶξιν καὶ προφύλαξιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ παραπλανήσεως ἄλλων ὄντων· ἐν δὲ τῇ στενοτέρᾳ, ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ἀνακρίβειαν μὲν σκόπιμον, ἀλλ' ὄχι χρησιμεύουσαν ὡς ὅπλον τοῦ ἐγωισμοῦ ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι, καθ' ὃν τρόπον τὸ «ψεῦδος».[1]

ὅτι τῷ κυριωτάτῳ που ἑαυτῶν ψεύδεσθαι καὶ περὶ τὰ κυριώτατα οὐδεὶς ἑκὼν ἐθέλει, ἀλλὰ πάντων μάλιστα φοβεῖται ἐκεῖ αὐτὸ κεκτῆσθαι... τῇ ψυχῇ περὶ τὰ ὄντα ψεύδεσθαί τε καὶ ἐψεῦσθαι καὶ ἀμαθῆ εἶνε καὶ ἐνταῦθα ἔχειν τε καὶ κεκτῆσθαι τὸ ψεῦδος πάντες ἥκιστα ἂν δέξαιντο καὶ μισοῦσι μάλιστα αὐτὸ ἐν τῷ τοιούτῳ... Ἀλλὰ μὴν ὀρθότατα καὶ ἄν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, τοῦτο ὡς ἀληθῶς ψεῦδος καλοῖτο, ἡ ἐν τῇ ψυχῇ ἄγνοια ἡ τοῦ ἐψευσμένου· ἐπεὶ τό γε ἐν τοῖς λόγοις μίμημά τι τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶ παθήματος καὶ ὕστερον γεγονὸς εἴδωλον, οὐ πάνυ ἄκρατον ψεῦδος». (Πλ. πολιτ. 382 Α κφξ.). Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ ψεῦδος εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε *παρὰ φύσιν*, ἑπομένως οὐχὶ *ἔμφυτον* ὡς ἀντιστρατευόμενον εἰς τὴν *κυριωτάτην* αὐτοῦ φύσιν, τ. ἔ. τὸ *γνωστικόν*, ὅπερ δὲν ἀρνοῦνται καὶ οἱ φανατικώτατοι τοῦ ἐμπειρισμοῦ θιασῶται, ἀδιάφορον ἂν τὸ *γνωστικὸν* θεωρῆται ἄλλη ἀρχὴ διάφορος καὶ πρωτότυπος ἢ ἰδιότης καὶ ἀνάπτυξις τοῦ σωματικοῦ, κανονικὴ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐγκεφάλου λειτουργία κ. τ. τ Τίνι δικαιώματι εἴς τινας μὲν ὁρμὰς καὶ τὰ πρὸς πλήρωσιν αὐτῶν μέσα προσγράφεται τὸ ἔμφυτον ὡς ὅπλον ὑπὸ τῆς φύσεως ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι χορηγηθέν, εἰς δὲ τὰς ἐγκεφαλικὰς καὶ ταύτας σωματικὰς καὶ ὑλικὰς ὁρμὰς κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ὑλιστῶν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τὸ ἔμφυτον ; Ἢ τὸν μὲν περὶ τῆς «ὑλικῆς ὑπάρξεως ἀγῶνα» παραδεχόμεθα καὶ διὰ στόματος μέχρι κόρου πάντες ἔχομεν, διότι τὸν αἰσθανόμεθα πλήττοντες καὶ πληττόμενοι, ἀκούομεν καὶ βλέπομεν αὐτὸν καὶ τὰ ὅπλα του ; ἀλλ' ἕπεται ἐκ τούτου, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος «περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν» ἢ ὅτι ἐρρίφθη ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἄοπλος ;

1. Ἀντὶ τῶν ἀνεμωλίων τούτων καὶ ἐλαστικῶν χάριν τῆς θεωρίας ὁρισμῶν οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» δύνανται νὰ ἀνατρέξωσιν εἰς τὸν Πλάτωνα (αὐτ. C. κφξ.) : «Τί δὲ δή ; τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος *πότε καὶ τῷ χρήσιμον, ὥστε μὴ ἄξιον μίσους* ; ἆρ' οὐ πρός τε τοὺς πολεμίους, καὶ τῶν καλουμένων φίλων, οἳ ἂν διὰ μανίαν ἤ τινα ἄνοιαν κακόν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν. τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα *ὡς φάρμακον χρήσιμον γίγνεται* ; καὶ ἐν αἷς δὴ ἐλέγομεν ταῖς μυθολογίαις διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, ὅπῃ τἀληθὲς ἔχει περὶ τῶν παλαιῶν ἀφομοιοῦντες τῷ ἀληθεῖ τὸ ψεῦδος ὅ,τι μάλιστα οὕτω χρήσιμον ποιοῦντες». Σ. τ. Μ.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Εἴδα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων προτίθεται νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν δευτέραν τετραετίαν τῆς Δημαρχίας του διὰ τῆς οἰκοδομῆς νέου δημοτικοῦ σχολείου ἐπὶ τῆς θέσεως, ὅπου κεῖται ὁ ἠρειπωμένος καὶ ῥυπαρὸς ἐκεῖνος προαιώνιος σταῦλος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σχολὴ Καραμάνου».

Ἦτο καιρὸς πλέον ! Κατὰ τὴν λήξασαν τετραετίαν ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ τῆς Πρωτευούσης ἐπετέλεσεν ὁμολογουμένως πολλὰ κοινωφελῆ ἔργα, ἀλλὰ δὲν εἶχε περιλάβει εἰς τὸν κύκλον τῶν φροντίδων της καὶ τὴν Ἐκπαίδευσιν. Καὶ οὕτω ἔμενεν ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν κατ' ἐξοχὴν πόλιν τοῦ πνεύματος, τὸ στίγμα, ὅτι ἔχει ἐξ ὅλων τῶν ἰσοτίμων της εὐρωπαϊκῶν πόλεων τὰ χειρότερα σχολεῖα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἂς μὴ νομισθῇ δὲ ὅτι τὸ στίγμα αὐτὸ εἶνε μικρὸν σήμερον, ὅτε ὁ πολιτισμὸς τῶν ἐθνῶν θεωρεῖται ἀνάλογος πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς Δημοτικῆς των Ἐκπαιδεύσεως, καὶ μέγας ἀγὼν τελεῖται, εἰρηνικὸς ἀλλὰ πείσμων καὶ μὲ θυσίαν ἑκατομμυρίων, μεταξὺ τῶν προεχουσῶν πόλεων τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ποία νὰ ἐπιδείξῃ τὰ τελειότερα κτίρια Δημοτικῶν Σχολείων.

Διὰ τὰς Ἀθήνας μάλιστα τὸ αἶσχος τῆς οἰκτρότητος τῶν Δημοτικῶν Σχολείων εἶνε ἀκόμη αἰσθητότερον. διότι παρ' αὐτὰ ὑψοῦνται ἄλλα μέγαρα καὶ ἀνάκτορα στεγάζοντα τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν ἢ καὶ μὴ στεγάζοντα τίποτε. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εἰς τὰ χείλη πολλῶν ξένων ἐπισκεπτῶν τῆς πόλεώς μας θ' ἀνέρχηται εἰρωνικὸν μειδίαμα, ὅταν, μετὰ τὴν Βαλλιάνειον Βιβλιοθήκην καὶ τὴν Σιναίαν Ἀκαδημίαν, διέρχωνται πρὸ τῆς Σχολῆς Καραμάνου καὶ τῶν ἄλλων ἀναλόγων χαλασμάτων, ὅπου τὰ τρυφερὰ τέκνα τῶν Ἀθηναίων δημοτῶν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως διδάσκονται τὰ πρῶτα γράμματα.

Εἶνε γνωστὸν τὸ χαρακτηριστικὸν ἐκεῖνο ἀνέκδοτον περὶ τοῦ Ἑλβετόπαιδος, ὁ ὁποῖος, συνηθισμένος εἰς τὴν πατρίδα του νὰ βλέπῃ τὰ λαμπρότερα κτίρια χρησιμεύοντα ὡς σχολεῖα, ὅταν ἐταξείδευσε μὲ τὸν πατέρα του εἰς ἄλλας μεγαλοπόλεις, ὁσάκις ἔβλεπεν Ἀνάκτορα ἠρώτα:

— Πατέρα, τί σχολεῖον εἶνε αὐτό ;

Ἂν ἀντὶ τοῦ Ἑλβετόπαιδος ταξειδεύσῃ Ἀθηναῖος παῖς; ἀπὸ τοὺς φοιτῶντας εἰς τὴν Σχολὴν Καραμάνου ἢ εἰς ἄλλην ἀνάλογον καὶ ἐπισκεφθῇ πόλεις τῆς ἀλλοδαπῆς, βεβαίως θὰ συμβῇ ὅλως τὸ ἀντίθετον : Ὁσάκις τύχῃ νὰ ἴδῃ καμμίαν

ἠρειπωμένην ἀποθήκην, χωρὶς παράθυρα, μὲ κρημνισμένην στέγην καὶ βρωμεροὺς τοίχους, θὰ ἐρωτᾷ :

— Πατέρα, τί σχολεῖον εἶνε αὐτό ;

Καὶ φαντάζομαι ἐξαφνα τὸν υἱόν ἑνὸς ἐκ τῶν Ἀθηναίων Δημοτῶν εὑρισκόμενον προ τῶν Σχολικῶν Ἀνακτόρων τῆς Ἑλβετίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Δανίας ἢ τῆς Σουηδίας.

Θὰ τὰ ἐξελάμβανε βέβκια ὡς Ἀκαδημίας καὶ Βιβλιοθήκας καὶ Πανεπιστήμια, ἀφοῦ εἰς τὴν πατρίδα του μόνον ἡ ὑψηλὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ὀλίγων ἔχει δικαιώματα ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς, τῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς ἀνέσεως, ἐνῷ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ ὅλου λαοῦ εἶνε καταδικασμένη νὰ σήπηται εἰς τρώγλας καὶ ἐρείπια, ὅπου κινδυνεύει κἄποτε καὶ νὰ καταπλακωθῇ, κρημνιζομένης τῆς στέγης ἢ βυθιζομένου τοῦ πατώματος.

Ἀλλοίμονον ! δὲν ηὐκαιρήσαμεν ποτὲ ἀπὸ τὰς πολιτικὰς συζητήσεις καὶ τὰ ἄλλα μικροσυμφέροντά μας νὰ ἐξετάσωμεν τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν διάπλασιν τῆς ὅλης φυλῆς μας, καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους, ἡ καταδίκη τῶν τέκνων μας εἰς τὴν ἐντὸς τοιούτων σχολείων πολυετῆ διαμονήν.

Ἠρχίσαμεν τώρα πάλιν, διὰ χιλιοστὴν φοράν, νὰ φωνάζωμεν περὶ στρατιωτικῆς παρασκευῆς τῆς Ἑλλάδος ! Καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀποκτήσωμέν ποτε στρατιώτας τελείους μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν φέρομεν πολεμικὰ ὑλικὰ ἀπὸ τὰ ξένα ἐργοστάσια, καὶ δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἀληθινὰ ἐργοστάσια πρὸς κατασκευὴν στρατιωτῶν εἶνε τὰ σχολεῖα, ὅτι χωρὶς ἐθνικὴν ἀγωγὴν στρατὸν τέλειον δὲν θ' ἀποκτήσωμεν ποτέ, ὅτι τὰ δύο αὐτὰ συμβαδίζουν σήμερον καὶ θεωροῦνται ἀναπόσπαστα.

Εἰς τὴν Διεθνῆ Ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900, (καθὼς μαρτυροῦν τὰ πρὸ ὀλίγου ἐκδοθέντα ἐπίσημα πρακτικὰ τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς) ἐξέπληξαν τοὺς κριτὰς αἱ προσπάθειαι τῆς Βουλγαρίας πρὸς διάδοσιν τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ αἱ ἐπιτευχθεῖσαι ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος πρόοδοι.

Ἐκθέματα τῶν δημοτικῶν σχολείων της ἐθεωρήθησαν ἐφάμιλλα τῶν ἀρίστων ὁμοιοβάθμων σχολείων τῶν πλέον πολιτισμένων Κρατῶν, καὶ τὸ Βουλγαρικὸν ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ βραβείου. Ἀνάλογον θαυμασμὸν ἐκίνησαν καὶ αἱ πρόοδοι τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ῥουμανίας, ἡ ὁποία μάλιστα ἠξιώθη μεγάλου βραβείου. Ὥστε τὰ δύο αὐτὰ κράτη τῆς Ἀνατολῆς, τὰ προέχοντα εἰς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ἐκ παραλλήλου ἐργάζονται μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς των Ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ ἡ Ἑλλάς ;

Ἔκρινε περιττὸν καὶ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμῆμα τῆς Παρισινῆς Ἐκθέσεως !

Θὰ ἔλθῃ βεβαίως καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ συναίσθησις ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως ἔλθῃ πολὺ ἀργά. Δυστυχῶς τὸ πάθημα τοῦ 1897 παρῆλθεν ἄκαρπον· ὁ σίδηρος τοῦ πολέμου δὲν ἔκαυσεν ἀρκετὰ τὰς σάρκας μας.

Ὅπως δήποτε, ἂς χαιρετήσωμεν ὡς ἑωθινὸν ἄστρον, προμηνοῦν τὴν ἔλευσιν καλοκαιρινῆς ἀττικῆς ἡμέρας, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δημάρχου Ἀθηνῶν νὰ οἰκοδομήσῃ νέα κτίρια Δημοτικῶν Σχολείων.

Καὶ ἂς τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μὴ φεισθῇ οὔτε φροντίδων, οὔτε δαπάνης, ὥστε νὰ κτισθῶσι σύμφωνα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τόσον προαχθείσης σχολικῆς ὑγιεινῆς, νὰ κτισθῶσιν εὐπρεπῆ, ἄνετα, φαιδρά, εὐχάριστα τὴν ὄψιν, πράγματι ἄξια τῆς πνευματικῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ [1]

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

[ὑπὸ τοῦ καθηγ. R. Kaeppelin, κατὰ μετάφρασιν ἐλευθέραν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Ἀντιγόνου Π. Πολυμέρη ἰατροῦ].

ΤΟ ΚΑΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟΝ—ΤΟ ΥΠΕΥΘΥΝΟΝ

Ὁ Θεὸς ἀναγκαίως κατέχει τὴν ἄπειρον εὐτυχίαν, διότι ἀδύνατον εἶνε νὰ θέλῃ νὰ παρενοχλῇ ἑαυτόν· ἔχων δὲ τὴν θέλησιν παντοδύναμον, βεβαίως πραγματοποιεῖ ἀφεύκτως αὐτήν, κατέχει λοιπὸν ἄρα τὸ ἀπόλυτον *καλόν*. Ἀδύνατον ὅμως νὰ συμβαίνῃ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ γήϊνα δημιουργήματα, τῶν ὁποίων ἥ τε ὕπαρξις καὶ αἱ ἰδιότητες ἔχουσιν ὅρια, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ἐλπίζωσι τὴν εὐτυχίαν, εἰμὴ ἐντὸς ὁρίων ἀναλόγως πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο, ἤτοι ὁ ἐπιβεβλημένος περιορισμὸς τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδιοτήτων των, καὶ ὁ τῆς ζωῆς των, ἀποτελεῖ τὸ *κακόν*. Λοιπόν, *ἀγαθὸν* μὲν εἶνε ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς ἕκαστον τῶν δημιουργημάτων του παραχωρηθείσης ὑπάρξεως, *κακὸν* δὲ ἡ ὁπωσδήποτε ἐλάττωσις ἢ βλάβη αὐτῆς.

ΤΟ ΦΥΣΙΚΩΣ ΑΓΑΘΟΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΝ

Εἴδομεν προηγουμένως ὅτι αἱ ζῶσαι ὑπάρξεις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διαδέχωνται ἀλλήλας ἀκαταπαύστως ἐπὶ τῆς σφαίρας, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὅρον καὶ τὸν γενικὸν δι' ὅλας νόμον, ἑνὸς ἀναποφεύκτου τέλους, τοῦ ἀθανάτου. Ἐντεῦθεν δὲ πηγάζει κατ' ἀνάγκην πᾶσα βλάβη τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν τῶν ὑπάρξεων αὐτῶν, καὶ τοῦτο, ἵνα ὦσιν αὗται φθαρταὶ καὶ περιωρισμένης διαρκείας· αὗται δὲ ἀκριβῶς, αἱ τόσῳ ποικίλαι, τόσῳ πολυάριθμοι καὶ τόσον ἀναπόφευκτοι εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν γηΐνων ὑπάρξεων προσβολαί, ἀπαρτίζουσι δι' αὐτὰς τὸ *φυσικὸν κακόν*.

Ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν μὴ ὑφιστάμενον διὰ τὰ διμιουργήματα τὸ κακὸν τοῦτο, καὶ ἴδωμεν τί θέλει συμβῆ· λαμβάνομεν δ' ὡς παράδειγμα τὸν ἄνθρωπον.

Μὴ ὑπάρχοντος τοῦ κακοῦ, θὰ ἀπελάμβανεν οὗτος τοῦ ἀπολύτου *ἀγαθοῦ*· εἰς οὐδεμίαν λοιπὸν θὰ ὑπέκειτο ἀνάγκην, διότι πᾶσα μὴ θεραπευομένη ἀνάγκη ἀποτελεῖ πόνον· οὐδενὸς δ' ἔχων ἀνάγκην, καὶ οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀπόλαυσιν ἐπακολουθοῦσαν τὴν θεραπείαν αὐτῆς· στερούμενος δ' ἀναγκῶν ὁ ἄνθρωπος καὶ συνεπῶς ἀπολαύσεων, θὰ ἔθετεν εἰς πλήρη ἀχρηστίαν τὰ ὄργανά του, καθόσον οὔτε ἀναπνοῆς ἀνάγκην θὰ εἶχε, οὔτε τροφῆς, οὔτε κινήσεως, καὶ τὸ σῶμά του οὐδὲν πλέον θὰ ἦτο, εἰμὴ σύστημα ἀνενεργῶν ὀργάνων καὶ ἐστερημένον πάσης διεγέρσεως, πάσης κινήσεως καὶ πάσης ἐκδηλώσεως ζωικῆς ἐνεργείας.

Ἀλλ' ἴσως εἴπωσί τινες, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ σῶμα τοιουτοτρόπως θὰ ἦτο ὠργανωμένον, ὥστε εἰς οὐδεμίαν νὰ ὑπόκηται ἐξ αὐτῶν τῶν πρὸς συντήρησίν του ἀπαιτουμένων ἐνεργειῶν, καὶ ἡ θεία δύναμις ἠδύνατο ἴσως νὰ τῷ δώσῃ μόνην τὴν τοῦ αἰσθάνεσθαι ἰδιότητα καὶ τοῦ ἀπολαμβάνειν συνεπῶς ἐν ἀπολύτῳ γαλήνῃ, ὅλας τὰς δυνατὰς εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένην ψυχὴν εὐτυχίας.

Ἔχει καλῶς ! Τί ὅμως θὰ συνέβαινεν, ἂν εἶχεν οὕτως τὸ πρᾶγμα ; Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὠργανωμένον κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, θὰ εἶχε διάρκειαν αἰωνίαν, καὶ συνεπῶς, καθὰ εἴδομεν προηγουμένως, οὐδεμία ἀναπαραγωγὴ θὰ ἦτο δυνατὴ διὰ τὰ πρῶτα δημιουργηθέντα ὄντα, διότι ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν ἀτόμων ἑκάστου ζῶντος εἴδους δὲν εἶνε δυνατή, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ἀναπόφευκτον ὅρον τοῦ θανάτου τῶν οὕτω πως πολλαπλασιασθέντων ἀτόμων· ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἄνευ ἀπογόνων ! Οὐδεὶς λοιπὸν δι' αὐτὸν ἔρως, οὔτε οἰκογένεια ! Οὐδεμία μητρικὴ στοργή, οὐδεμία υἱικὴ ἀφοσίωσις ! Καὶ τοῦ σώματός του οὐδεμίαν ἔχοντος ἀνάγκην, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ἐστερημένη ἤδη ὅλων αὐτῶν τῶν συμποθειῶν τῶν κυρίων πηγῶν τῆς εὐτυχίας του, οὐδεμίαν θὰ εἶχε πλέον ἐνεργητικότητα, οὐδεμίαν ἐργασίαν, κ' ἐγκαταλείπουσα πάντα λογισμόν, κατασταθέντα καὶ αὐτὸν ἐπίσης ἀνωφελῆ, θὰ κατέπιπτεν ἀφ' ἑαυτῆς εἰς πλήρη ἀδράνειαν, καθὸ οὐδὲν ἔχουσα πλέον ἵνα *θελήσῃ*, ὅπως οὐδὲν εἶχεν ἤδη πλέον ἵνα *ἀγαπήσῃ*.

Ἐξαναγκαζόμεθα λοιπὸν ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἀφαιροῦντες ἐντελῶς πᾶν κακὸν ἀπὸ τῶν γηΐνων δημιουργημάτων, ταὐτὸν ἐστι ν' ἀπαλλάσσωμεν τὸν ὀργανισμὸν των πάσης ἀνάγκης καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου· ἀλλὰ τοῦτο ἐπίσης ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀφαίρεσιν πασῶν τῶν ἀπολαύσεών των, πάσης συμπαθείας, ἀκόμη δὲ καὶ παντὸς λογισμοῦ, τοῦθ' ὅμως θὰ καθίστα τὴν ψυχήν των ἐξ ἴσου ἀδρανῆ, ὡς θὰ ἦτο καὶ τὸ σῶμα τῶν ἐξ ἑκάστου εἴδους πρωτοπλάστων, τῶν ὁποίων ἡ ἄνευ φυσικῆς δράσεως, ἄνευ ἠθικῆς ἐνεργητικότητος καὶ μονότονος ζωή, θὰ διωνίζετο ἀνωφελῶς ἐπὶ τῆς γῆς!

Ἄρα ὁ περιορισμὸς τοῦ *καλοῦ*, τὸ φυσικῶς τοὐτέστι *κακόν*, εἶνε μία τῶν *ἀναγκῶν* τῆς ἐπὶ τῆς σφαίρας μας ζώσης δημιουργίας.

ΤΟ ΗΘΙΚΩΣ ΚΑΛΟΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΝ

Παραδεχόμενοι ἐν τῇ γηΐνῃ δημιουργίᾳ τὸν πρὸς τὰ σώματα ἰσχυρὸν τῶν πνευμάτων σύνδεσμον, κατ' ἀνάγκην ἀναγνωρίζομεν καὶ τὴν τοῦ πνευματικῶς καλοῦ καὶ κακοῦ ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ φυσικῶς καλοῦ καὶ κακοῦ.

Ἕκαστον δημιούργημα ἔχει ἴδιον τοῦ ὑπάρχειν τρόπον, καὶ συνεπῶς τὸν ἰδιαίτερον προορισμόν του. Πᾶν τὸ συντρέχον πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πεπρωμένου τούτου εἶνε *καλόν*, καὶ πᾶν τὸ προσβάλλον αὐτὸ εἶνε *κακόν*· τὸ δὲ σύνολον τῶν πεπρωμένων αὐτῶν, ἀπαρτίζει τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς γηΐνης δημιουργίας· τὸ ἀντενεργεῖν λοιπὸν κατὰ τοῦ πεπρωμένου δημιουργήματός τινος, ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀντενέργειαν κατὰ τῆς ἐκ Θείας Προνοίας ὁρισθείσης τάξεως τῆς δημιουργίας καὶ τῶν νόμων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἠθικῶς *κακόν*.

Ἵνα πράττωμεν λοιπὸν τὸ καλόν, δέον νὰ σπουδάζωμεν εὐσυνειδήτως τὸν προορισμὸν ἑκάστου ὄντος, ὅπως συμμορφῶμεν καὶ τὰς πράξεις μας πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ἡ γνῶσις τοῦ ἠθικῶς *καλοῦ* εἶνε σπουδὴ δύσκολος, ὅλην μας ἀπαιτοῦσα τὴν νοημοσύνην, τελείαν τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ μας καὶ πλήρη τὴν θέλησίν μας, ἵνα ὑπακούωμεν εἰς τοὺς νόμους τῆς θείας Προνοίας. Δι' αὐτὸδ ἢ τοῦτο ἡ ἠθικὴ ἀναγκαίως τελειοποιεῖται, ἐφ' ὅσον αἱ ἀνθρώπιναι ἐπιστῆμαι προσδίδουσιν εἰς τὰς κοινωνίας τελειοτέραν μορφήν. Εἰς τοὺς νεογεννήτους λαοὺς ἡ ἀμάθεια ἀποπνίγει τὸ σπέρμα τῶν γνώσεων τῆς ἠθικῆς, καὶ ἡ συνείδησις τῶν ἀπαρτιζόντων τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἀτόμων, μόλις ἐπαρκεῖ πρὸς κατανόησιν τῶν πρώτων ἀρχῶν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὁ ἐκπολιτισμὸς τῶν λαῶν ἀνέρχεται τῆς ἀναπτύξεως τὰς βαθμῖδας, ἐναποθέτει εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτοὺς ἀνθρώπων τελειοτέραν τὴν ἐκτίμησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν

1. Συνέχεια ἰδὲ σελ. 215.

καθηκόντων αὐτῶν, καὶ τοὺς διδάσκει νὰ γνωρίζωσι καλλίτερον, τί ἐστι δίκαιον, τί ἐστι καλόν, καὶ τί τὸ ὡραῖον, φωτίζει τὴν συνείδησίν των καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς ἱκανούς, ἵνα κανονίζωσι τὰς πράξεις των συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς τάξεως καὶ τῆς παγκοσμίου ἁρμονίας.

Εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς εὐρείας αὐτῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἂν εὑρίσκωνται τὰ ἄτομα, ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν του εἰς τὸ ἐνεργεῖν, ἥτις τῷ ἐπιτρέπει νὰ ἐκλέγῃ πᾶν ὅ,τι δέον νὰ πράττῃ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἠθικῆς καὶ φυσικῆς ἐνεργητικότητός του, κατὰ τὴν *δύναμιν* καὶ τὰς *γνώσεις* αὐτοῦ! Ὅσῳ ὀλιγώτερα *γνωρίζει*, τόσῳ μᾶλλον ὑπόκειται εἰς τὸ πράττειν τὸ κακόν, ὅσῳ δὲ περισσότερα *γνωρίζει*, τόσῳ πλέον καὶ ἡ πεφωτισμένη συνείδησίς του τῷ ἐπιτρέπει νὰ κρίνῃ περὶ τῶν μέσων, ἅτινα *δύναται* νὰ διαθέσῃ ὅπως πράξῃ τὸ καλόν. Πᾶς τις, εἰς οἱονδήποτε βαθμὸν *γνώσεως* καὶ ἂν ἔφθασεν, ἐνεργῶν, ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ ἐννοεῖται, ἐναντίον τοῦ ὅπως γνωρίζει *καλοῦ*, εἶνε κακὸς καὶ ἔνοχος, ἀπ' ἐναντίας δέ, ταυτίζων τὴν θέλησιν καὶ τὰς πράξεις του πρὸς ἐκεῖνο τὸ καλόν, τοῦ ὁποίου κατώρθωσε νὰ ἔχῃ τὴν ἀντίληψιν, εἶνε ἐνάρετος καὶ ἀγαθός. Ἡ ἀρετὴ λοιπόν, τοῦτέστιν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καλοῦ, δὲν εἶνε δι' ἕκαστον ἄνθρωπον, εἰμὴ ἡ συνεχὴς ἐφαρμογὴ τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησε σχετικῶς πρὸς ὅ,τι ἐστι καλόν· τελειοποιεῖται συνεπῶς αὕτη, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου ὑψοῦται πρὸς ὑψηλοτέρας ἀντιλήψεις, καθιστάμενη μᾶλλον ἱκανὴ νὰ γνωρίσῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς παγκοσμίου τάξεως καὶ τοῦ προορισμοῦ ἑκάστου ὄντος, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν θεῖον νόμον.

Τ' ἀνωτέρω ἐπάγονται διὰ τοὺς τὴν ἀνθρωπότητα κυβερνῶντας μεγίστην ἐνοχήν, ὅταν δὲν ἐξασκῶσιν ἅπασαν τὴν ἰσχύν των πρὸς διάδοσιν μεταξὺ τῶν λαῶν, ὅσῳ τὸ δυνατὸν μεγαλειτέρου ποσοῦ ἐκπαιδεύσεως καὶ γνώσεων.

ΤΟ ΥΠΕΥΘΥΝΟΝ

Τὸ γνωρίζειν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ εἶνέ τινα ἐλεύθερον, ὅπως πράττῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον, κατ' ἀνάγκην, τὸ ὑπεύθυνον τῶν πράξεών του. Πῶς ἄλλως, πράγματι, δύναται νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι πᾶς τις δύναται ἀδιακρίτως νὰ πράττῃ τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν, τοῦτέστι νὰ παραβιάζῃ ἢ νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς θείους νόμους, ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεπείας τῆς ἀξιοποίνου ἢ ἐναρέτου συμπεριφορᾶς του;

Ἡ συνείδησίς μας, τὸ λογικόν μας, ἀπὸ κοινοῦ μᾶς πείθουσιν, ὅτι ὁ δίκαιος δέον νὰ ἀνταμείβηται, ὁ δὲ κακὸς νὰ τιμωρῆται. Ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ βίου πεῖρα μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ θεία σοφία κανονίζουσα, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *Προνοίας*, τοὺς γενικοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸ πεπρωμένον τῶν δημιουργημάτων της, οὐδόλως συμπεριέλαβε τὰς ἀνταμοιβὰς καὶ τὰς ποινάς της ἐν τῇ περιωρισμένῃ διαρκείᾳ τῆς γηΐνης μας ὑπάρξεως, καθόσον συχνότατα βλέπομεν τὴν μὲν τῶν κακῶν εὐτυχῆ καὶ ἀνθηράν, τὴν δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀθλίαν καὶ πλήρη θλίψεων· ἄρα λοιπὸν ἐπὶ τοῦ ἐπακολουθοῦντος τὴν ὕπαρξιν ταύτην πεπρωμένου, θὰ ἐφαρμόζηται κατ' ἀνάγκην ἡ θεία δικαιοσύνη.

Πράγματι, πῶς τὸ πεπρωμένον αὐτὸ θὰ εἶνε ἐντελῶς καὶ ἀμέσως ὅμοιον, διά τε τὸν ἀχρεῖον ἐγωιστήν του, τὸν εἰς οὐδὲν ἄλλο, ἢ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν του ἀφιερώσαντα τὸν βίον του καὶ τὴν γενναιόφρονα καρδίαν τὴν ἀφοσιωθεῖσαν εἴς τινα τῶν μεγάλων ἰδεῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ εὐτυχία τῶν ὁμοίων του; διὰ τὸν ἄρχοντα τὸν καταχραστήν, τὸν διὰ τῆς καταστροφῆς πολλῶν οἰκογενειῶν πλουτήσαντα, καὶ διὰ τὸν ἄνδρα τὸν θαρραλέον, τὸν πάντοτε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀδυνάτων καὶ καταπιεζομένων ἀναλαβόντα; διὰ τὸ τέρας, τὸ πωλήσαν τὴν πατρίδα του, καὶ τὸν ἥρωα, τὸν δι' αὐτὴν θυσιασθέντα; διὰ τὸν τύραννον, τὸν πάσης ἐλευθερίας, παιδείας καὶ εὐημερίας στερήσαντα τὸν λαόν του, καὶ τὸν ἡγεμόνα, τὸν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἀφιερώσαντα τὴν ζωήν του; διὰ τὸν φιλάργυρον, τὸν τοκογλύφον, τὸν δολοφόνον, τὸν πατροκτόνον, καὶ διὰ τὸν ἐλεήμονα τὸν ἀγαθόν, τὸν ἀφοσιωθέντα ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς πατρίδος του, τῶν φίλων του, τῆς οἰκογενείας του; Οὐχί! τόσαι ἀρεταὶ ἀφ' ἑνός, καὶ τόσαι κακίαι ἀφ' ἑτέρου, ἀδύνατον νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν τύχην.

Σκοπὸς προφανὴς τῆς δημιουργίας εἶνε ἡ εἰς τελειοποίησιν προαγωγὴ ἑκάστου ὄντος· ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι πᾶν διανοούμενον ὄν, τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τοὺς θείους νόμους ἐξεπλήρωσε τὸν ὁρισθέντα ἐν τῇ φύσει προορισμόν του, δέον νὰ εἰσέλθῃ εἰς κατάστασιν ὑπερτέρας τελειότητος. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος, ὁ μετὰ φρονήσεως καὶ ἀφοσιώσεως ὑπακούσας εἰς τοὺς νόμους τοῦ γηΐνου προορισμοῦ του, δικαιοῦται νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ νέου πεπρωμένου ὑψηλοτέρου καὶ προοδευτικοῦ, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐκ τῶν ὑλικῶν δεσμῶν της ἀπελευθερωθεῖσαν ψυχήν του.

Ἡ νέα αὕτη ὕπαρξις τελειοτέρα, εὐτυχεστέρα, σοφωτέρα, μᾶλλον ἐλευθέρα καὶ πνευματική, θὰ διανυθῇ εἴς τινα τῶν ἄλλων κόσμων, οἵτινες πλημμυροῦσι τὸ ἄπειρον, καὶ μετὰ ἰδιοτήτων, ὅλως διαφόρων τῆς γηΐνου ὑπάρξεώς μας.

Ἡ ἀποδημία αὕτη τῶν ψυχῶν πρὸς πεπρωμένον καὶ κόσμους καλλιτέρους, θὰ λήξῃ ἄρά γε εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμῖδα τῆς τελειοποιήσεώς των, ἢ θὰ φθάσῃ αὐτὴν διερχομένη διαδοχικῶς προσκαίρους τινὰς ὑπάρξεις; Τίς τὸ γνωρίζει; Τοῦθ' ὅπερ ὅμως μοὶ φαίνεται βέ-

βαιον, εἶνε ὅτι ἡ ψυχή μου θὰ μεταβῇ μετὰ τῆς ἀναλλοιώτου ἀτομικότητός της εἰς ὕπαρξιν ἢ σειρὰν ὑπάρξεων ὑπερτέρων, τελειοτέρων καὶ ἐπιδεκτικωτέρων ἐμπιστοσύνης, ἀρετῆς καὶ ἀφοσιώσεως!

Τὸ πεπρωμένον τοῦτο, προοδευτικὸν συμπλήρωμα τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς, θ' ἀποκτηθῇ διὰ τοῦ χρόνου ὑφ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ τὸ φθάσωσι πάντες μὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα, καὶ συνεπῶς μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας.— Ὁ ἔνοχος, ὁ κακός, ὁ ἁμαρτωλός, βεβαίως θὰ ὑποστῶσι διαμέσους καταστάσεις, διατεθειμένας ὑπὸ τῆς θείας σοφίας οὕτως, ὥστε νὰ τοῖς δοθῶσιν αἱ ἠθικαὶ ἰδιότητες, τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποκτήσωσι κατὰ τὴν γηΐνην των ὕπαρξιν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων θὰ κατορθώσωσι νὰ φθάσωσι τὸ σημεῖον τῆς τελειότητος, τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἤδη ἐγκαταλείποντες αὐτήν, διότι μόνον ἀφοῦ τοιουτοτρόπως καθαρισθῶσιν, εἶνε δυνατὸν νὰ γείνωσιν ἱκανοί, ὅπως παρακολουθήσωσι τὸ τελειότερον πεπρωμένον, τὸ ὁποῖον, ὡς δικαία καὶ αὐξανομένη ἀνταμοιβή, θὰ παραχωρηθῇ εἰς τοὺς ἐκπληρώσαντας τὰς εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιβεβλημένας ἀρετάς.

Ποῖαι θὰ εἶνε αἱ διάμεσοι αὗται καταστάσεις, αἵτινες θὰ ἔχωσι σκοπὸν τὴν τελειοποίησιν καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν, τῶν μὴ ἀξίων εἰσέτι ὑψηλοτέρας ὑπάρξεως; Ἐν τούτοις βέβαιον εἶνε, ὅτι αὗται θ' ἀπαρτίσωσι τὴν τιμωρίαν τοῦ κακοῦ τοῦ διαπραχθέντος κατὰ τὴν κυρίως λεγομένην ἀνθρωπίνην ζωήν, διότι δέον τὰ κατ' αὐτὴν γενόμενα ἄδικα νὰ ἐπανορθωθῶσι, καὶ οἱ ταῦτα διαπράξαντες νὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ τῶν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἁρμονίᾳ ὑστερωτέρων προορισμῶν των. Βέβαιον δ' ἀκόμη εἶνε, ὅτι θὰ ὦσι διαβατικαί, πρόσκαιροι καὶ οὐδένα ἄλλον θὰ ἔχωσι σκοπόν, εἰμὴ τὴν τελειοποίησιν τῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ τὰς ὑποστῶσιν, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ καθυστερήσωσι τοιουτοτρόπως ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προόδου τῶν ὑπάρξεων, μέχρις οὗ καταστῶσιν ἱκανὰ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς κατὰ θείαν πρόνοιαν ὁδοιπορίας των. Καὶ ὁ Θεός, οὐχὶ χάριν ἐκδικήσεως, θὰ ὑποβάλῃ τὰς ἐνόχους ψυχὰς εἰς τὰς διαμέσους αὐτὰς καταστάσεις, ἀλλὰ μόνον ἵνα συμπληρώσωσιν ἑαυτάς, οὐδὲ θὰ παραμείνωσιν ἐν αὐταῖς, εἰμὴ πλέον ἢ ἔλαττον, ἀναλόγως τῆς ἀνικανότητος ἢ ἀναξιότητός των, ἐμποδιζόμεναι ἐν τῇ πρὸς εὐτυχέστερα πεπρωμένα ἀνόδῳ των.

Μακρὰν λοιπὸν τὰ πένθιμα καὶ λυπηρὰ ὄνειρα αἰωνίας τιμωρίας, ἥτις αἰωνίως θὰ εἶνε τὸ δυσανάλογον ἀποτέλεσμα ἀτελευτήτων βασάνων, ἐπιβληθέντων ὑφ' ἑνὸς Θεοῦ σκληροῦ διὰ παραπτώματα στιγμιαῖα σχετικῶς τὴν διάρκειαν, καὶ εἰς ὄντα, τῶν ὁποίων ἡ *φύσις* παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δημιουργηθεῖσα, τὰ κατέστησεν ὑποχείρια εἰς λάθη. Ὄπισω! λοιπόν, Σατανᾶ, σύ, ὁ ὑποτιθέμενος θεὸς τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις θ' ἀπεδείκνυε τὸν Δημιουργὸν δυνάμενον ν' ἀπατηθῇ! Μακράν! σὺ καὶ ἡ κόλασίς σου! Ἡ ἀποτρόπαιος μορφή σου καὶ ἡ τοῦ ἀποτροπαιοτέρου ἀκόμη βασιλείου σου οὐδόλως δύναται νὰ μᾶς φοβήσῃ! Μόνα τὰ κηρύγματα τῆς ἀληθείας, ἡ δὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ λογικοῦ, μόνη ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ φωνή, ἐκρηγνυμένη ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ τῶν ἔργων Του ἁρμονίᾳ, μόνα ταῦτα θὰ μᾶς καθοδηγήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὰ πεπρωμένα τοῦ μέλλοντος.

ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ἡ φήμη σου ὁμοιάζει πρὸς τὴν σκιάν σου. Ἐνίοτε βαίνει ἔμπροσθέν σου, ἐνίοτε ὄπισθεν· ἐνίοτε εἶνε μεγαλειτέρα σου, ἐνίοτε ὅμως καὶ μικροτέρα σου.

Φόρστερ.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ νὰ ὑπομείνῃ τις τὴν θλῖψιν ἐξαλείφει ταύτην κάλλιον παντὸς ἄλλου μέσου.

Λάππε.

Ἡ παρθενικὴ καρδία εἶνε ὥριμον ῥόδον, ἐκ τοῦ ὁποίου, εὐθὺς ὡς ἀφαιρεθῇ ἓν πέταλλον, εὐχερῶς πίπτουσιν τὰ ὑπόλοιπα.

Ζὰν Πώλ.

Τὸ πρῶτον ἀσφαλὲς γνώρισμα ὑγιοῦς ψυχῆς εἶνε ἡ γαλήνη τῆς καρδίας καὶ ἐνδόμυχον αἴσθημα εὐχαριστήσεως.

Γιούγκ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Νέα ἀνθρωπίνη φυλή.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες σχολιάζουσι τὴν ἔκθεσιν, ἣν ὁ διευθυντὴς τῆς νέας Γουϊνέας ἀπέστειλεν εἰς Λονδῖνον, καὶ ἥτις ἔχει ὡς θέμα τὴν ἀνακάλυψιν νέας ἀνθρωπίνης φυλῆς εἰς χώραν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Ἡ φύσις τῆς χώρας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀποκλείει τὴν χρῆσιν τῶν ποδῶν. Τὸ ἔδαφος εἶναι καθ' ὑπερβολὴν βαλτῶδες, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβῇ τις εἰς οἱονδήποτε μέρος διὰ τῶν ποδῶν του. Ἐξ ἄλλου ἡ χώρα καλύπτεται πανταχοῦ ὑπὸ τροπικῶν φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουσι τὴν κυκλοφορίαν τῶν μονοξύλων. Οἱ ἰθαγενεῖς ἔκτισαν τὰς καλύβας των ἐντὸς τῶν δένδρων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ κατώρθωσαν νὰ μὴ κάμνωσι πλέον χρῆσιν τῶν κάτω ἄκρων αὐτῶν. Ὅταν ὡδήγησαν τοὺς παραδόξους τούτους ἀνθρώπους εἰς στερεὸν ἔδαφος, ἐδοκίμασαν μεγά-

λας δυσκολίας καὶ φρικώδεις πόνους. Δὲν ἠδύναντο νὰ σταθῶσιν ὄρθιοι καὶ ἔπιπτον. Τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων τούτων εἶναι ἀρκετὰ παράδοξον. Ὁ κορμὸς εἶναι γιγάντειος, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς πόδας καὶ τὰς κνήμας, αἱ ὁποῖαι εἶναι βραχύταται. Κινοῦνται ὡς πίθηκοι καὶ ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς γορίλλας ἢ πρὸς ἀνθρώπους. Μεγάλη συγκίνησις ἐκ τούτου ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἀνθρωπολόγοις.

Ἡ Κινεζικὴ μαγειρική

Σκύλος ἢ γάτος μὲ κάστανα καὶ λάδι εἶνε ἡ βάσις καλοῦ κινεζικοῦ γεύματος. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ ἑστιατόρια, εἰς τὰ ὁποῖα μόνον αὐτὰ τὰ δύο εἴδη τῶν κρεάτων δίδονται καὶ τὰ ὁποῖα διακρίνονται ἀπὸ τὰ ἄλλα διὰ μιᾶς γατοκεφαλῆς κρεμαμένης ἔξω δίκην ἐμβλήματος.

Σχετικῶς μὲ τὴν μαγειρικὴν εἶνε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ Κινέζου ἀντιβασιλέως Λῆ-Χοὺγγ Τσάγ καὶ τοῦ πρώην Ἄγγλου ὑπουργοῦ Τσάμπερλαιν.

Ὁ Λῆ-Χοὺγγ-Τσὰγκ παρετήρει μὲ τόσην περιπάθειαν δύο μαύρους σκύλους τοῦ Τσάμπερλαιν, ὥστε ὁ Ἄγγλος ἀπεφάσισε νὰ τοὺς χαρίσῃ.

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Κινέζος ἀντιβασιλεύς. Ἀλλὰ τὸ στομάχι μου δὲν ἀντέχει εἰς τόσῳ δυνατὴν τροφήν. Θὰ τοὺς δώσω εἰς φίλους μου νεωτέρους οἱ ὁποῖοι θὰ κάμουν ἓν θαυμάσιον γεῦμα.

Τὰ κέρδη τοῦ Βάγνερ.

Τὰ κέρδη τῶν μεγάλων μελοποιῶν εἶναι ἀσυγκρίτως σημαντικώτερα ἢ τὰ τῶν δραματουργῶν καὶ συγγραφέων. Γνωρίζετε, ἐπὶ παραδείγματι, τί ἀποφέρουσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ τὰ ἐκ τῶν παραστάσεων τῶν ἔργων του δικαιώματα ἐτησίως; Περίπου 800,000 φράγκων. Ὁ Λόεγκριν τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδιδάχθη 997 φορὰς ἐντὸς τῶν γερμανικῶν καὶ 420 φορὰς ἐντὸς τῶν λατινικῶν χωρῶν ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ καὶ 318 φορὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Μόνος ὁ Λόεγκριν ἀπεκόμισεν εἰς τοὺς κληρονόμους 272,000 μάρκα. Ὁ Ταγχόϋζερ παρασταθεὶς 478 φορὰς ἐχορήγησε κέρδη 141,000 μάρκων, τὰ δὲ λοιπὰ ἔργα τοῦ Βάγνερ ἐν Γερμανίᾳ μόνον 102,000 μάρκα.

Οἱ μακρόβιοι τῆς Ἀμερικῆς.

Ὑπάρχει ἀφθονία ἀνθρώπων ὑπερβάντων τὰ ἑκατὸν ἔτη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Κατὰ τὴν στατιστικὴν προσφάτου ἀπογραφῆς ὑπάρχουσιν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν 3,435 ἑκατοντούτεις. Ἐκ τούτων 86 ὑπερέβησαν τὰ 120 ἔτη καὶ 15 τὰ 130. Ἐκ τῶν λευκῶν ὁ μᾶλλον ἡλικιωμένος εἶναι 120 ἐτῶν, ὑπάρχει ὅμως Ἰνδός τις 150 ἐτῶν καὶ εἰς Αἰθίοψ 145 ἐτῶν. Ἡ μᾶλλον ἡλικιωμένη εἶναι σύζυγος αἰθίοπος καὶ ἔχει τὴν σεβαστὴν ἡλικίαν 137 ἐτῶν.

Ἡρωισμὸς βασιλέως

Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανός, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ὀγδοηκοστῆς πέμπτης ἐπετείου τῶν γενεθλίων του, διέπραξεν ἡρωισμόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἄνθρωποι πολὺ νεώτεροί του θὰ τὸν ἐζήλευον. Ὁ βασιλεύς, μὲ ὅλην τὸ γῆρᾶς του, ἐργάζεται τακτικώτατα ἐφ' ὅλων τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους, ἐξέρχεται δ' ἔφιππος καὶ πεζὸς εἰς μακροὺς περιπάτους. Περιπατῶν λοιπὸν μόνος του μὲ πολιτικὰ ἐνδύματα διέκρινε δύο μικρὰ κοράσια, ἡλικίας τεσσάρων καὶ πέντε ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐβάδιζον ἐπάνω εἰς τοὺς τροχοὺς ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου, ἐνῷ ἀπὸ τὴν καμπὴν ἡ ἠλεκτρικὴ ἡτος ἅμαξα ἐπροχώρει ὁλοταχῶς. Ἐπηκολούθησε στιγμὴ καταπλήξεως. Οἱ διαβάται ἔρρηξαν κραυγὴν φρίκης. Ἄλλοι ἐκαρφώθησαν εἰς τὸν τόπον των ἀπὸ τὴν κατάπληξιν. Αἴφνης εἷς γέρων ὁρμᾷ, ἁρπάζει τὰ κοράσια καὶ μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τ' ἀπομακρύνει ἀπὸ τοὺς τροχούς. Ἦτο ὁ βασιλεὺς Χριστιανός.

Αἱ ἀκτῖνες Ῥαϊντγκεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν.

Μέχρι τοῦδε αἱ ἀκτῖνες Ῥαϊντγκεν ἐχρησίμευον μόνον εἰς τὰς ἰατρικὰς ἐγχειρήσεις καὶ μελέτας. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ὅμως ἤρχισεν ἡ ὡραία αὕτη ἀνακάλυψις νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν ὑπαλλήλων τοῦ νομισματοκοπείου, οἵτινες ἐπιτηδείως κλέπτουσι τὰ χρυσᾶ νομίσματα. Μ' ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἐξέτασιν τῶν ἐπιθεωρητῶν, οἵτινες ἐρευνῶσι καθ' ἑκάστην τοὺς ἐργάτας τοῦ νομισματοκοπείου ὅταν ἐξέρχωνται τοῦ καταστήματος, μεγάλη ποσότης χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ἐξαφανίζεται κατ' ἔτος καὶ οἱ κλέπτοντες αὐτὰ ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ συλληφθῶσι. Ἐν τῶν κυριωτέρων τεχνασμάτων εἰς ὑπεξαίρεσιν τοῦ χρήματος εἶναι τὸ ἑξῆς. Ὁ ἐργάτης καταπίνει τὰ νομίσματα, ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν οἰκίαν του λαμβάνει ἐμετικὸν καὶ γίνεται ἀμέσως κάτοχος τοῦ κλοπιμαίου. Τὸ στρατήγημα τοῦτο διέφευγεν ἐννοεῖται τὴν διαπίστωσιν τῶν ἐπιθεωρητῶν. Ἐγνώσθη ὅμως ὅτι μεγάλη γίνεται κατάχρησις τοῦ μέσου τούτου καὶ ἡ διεύθυνσις παρήγγειλεν ἰσχυρὰν ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀμερικῆς μηχανὴν τῶν ἀκτίνων Ῥαϊντγκεν. Πρόκειται τώρα νὰ γείνωσι δοκιμαί, καὶ ἄν, ὡς πιστεύεται, ἐπιτύχωσιν, οἱ καταπίνοντες τὰ νομίσματα ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐπινοήσωσιν ἄλλο μέσον ὑπεξαιρέσεως τοῦ δημοσίου θησαυροῦ.